

Miðvikan

Sigmundur í Dali: Var við í donsku mótstøðurørsluni móti týskarum

Fyri kortum doyði Sigmundur í Dali. Tað serliga við honum er, at hann var við í donsku mótstøðurørsluni, tá Danmark varð hersett av týskarum undir krígunum. Tí eigur hansara søga at varðveitast

1. partur

Tað er kanska eitt sindur løgið, at meðan tað er fitt skrivað um før-oyingar, sum fóru í kríggj fyri Hitler, so er ikki nógv skrivað um teir, sum bardust ímóti honum.

Men tað vóru fleiri føroyingar, sum vóru við í donsku mótstøðurørsluni móti týska hervaldinum. Nakrir, sum koma í hugan, eru Karl Nolsøe úr Vági, Elias, sonur Onnu og Olaf Johansen í Havn og Mourentius Poulsen frá Ljósá. Tað var ikki lítið dirvi hesir menn vístu. Vórðu teir tiknir av týskarum kundu teir fáa deyðarevring.

Ein teirra var Sigmundur í Dali, sum kanska er seinasti av hesum mótstøðumonnum.

Tað er so heppið, at søgan hjá Sigmundi er til. FF-blaðið fekk hana niðurskrivaða fyri 10 árum síðani við hjálp frá bróðursoninum Snæbjørn í Dali. Søgan er eisini um fleiri beiggjar Sigmund, og lá teirra partur ikki eftir í hesi søk.

Hersetingin

Sum kunnugt vóru bæði Føroyar og Danmark hersett undir seinna heimsbardaga. Føroyar av Bretum og Danmark av Týskarum. Tann bretska hersetingin av Føroyum varð roknað sum vinarlig. Í Danmark vóru týskarar frá byrjan av møttir av eini samstarvshugaðari politiskari skipan, meðan vanliga fólkið frá fyrsta degi var ímóti týskarum. Danska fólksliga mótstøðan sást aftur í eini støðugt vaksandi mótstøðurørslu, sum móti endanum av hersetigini minti meira um eitt rættiligt kríggj. Takkað verði hesari mótstøðu varð Danmark aftaná kríggið víðurkent sum eitt av teimum sameindu londunum, sum høvdu bast týska ræðustýrinum.

Til Danmarkar í studentaskúla

Sigmundur í Dali fór 17 ára gamal í 1935 til Danmarkar á studentaskúla í Birkerød. Hetta var, áðrenn tað var møguligt at taka studentsprógv í Føroyum.

Í 1938 tók Sigmund studentsprógv frá Birkerøds Statsskole og flutti aftur til Føroya. Hann arbeiddi tá eitt stutt tíðarskeið hjá Vilhelm Nielsen í Havn.

Sigmund hevði kortini betri

Sigmund avmyndaður í 2002 við tí »friheitskemparabindi«, sum hann saman við øðrum fekk aftaná at hersetingin var av

hug at fáa sær víðari útbúgvng og flutti tí í 1939 aftur til Danmarkar, har hann fór at lesa stóð-, evna- og alisfrøði.

Fekk starv á Geodætisk Institut

Men tá Týskland hertók Danmark, broyttist so mangt, og hetta árvirk-aði eisini Sigmund. Í 1942 søkti hann tí um starv á Geodætisk Institut. Har fekk hann arbeiði sum hjálparmaður í sambandi við land-uppmátingar, sum stovnurin gjørdi ymsa staðni í Danmark.

Sigmundi dæmdi væl arbeiðið á Geodætisk Institut, og hann var tí verandi í hesum starvi eftir at kríggið var av. Í hesum arbeiði kláraði hann seg so mikið væl, at í 1948 stóð honum í boði at lesa til landmátara á donskum offiser-skúla. Sigmund var liðugur við útbúgvngina í 1951, og varð tá settur í fast starv á Geodætisk Institut.

Eftir kríggið arbeiddi hann bæði við hernaðarligum og sivil-

um uppgávum. Hann var í fleiri tíðarskeiðum við í uppmátingar-verkætlanum í Grønlandi, Íslandi, Kanada og í Føroyum.

Fleiri av arbeiðsuppgávu-um høvdu samband við kalda kríggið, sum tók seg upp í fimtiárunum. Frá 1947 til 1949 arbeiddi Sigmund ymsa staðni í Grønlandi. Sumrini 1951-52 var hann við í uppmátingararbeiði, sum varð gjørt í Thule í Norðurgrønlandi. Í hesum sambandi skuldi eisini gerast uppmátingararbeiði í Kanada, og tí var Sigmund eitt skifti eisini í Kanada og arbeiddi.

Í 1954 var Sigmund sendur til Føroya at gera landuppmátingar. Hetta arbeiði varð gjørt í sambandi við eina hernaðarliga navigatiónsstøð, sum var sett upp á Núgvuni sunnan fyri Sornfellið. Fleiri slíkar støðir vóru settar upp í hesum tíðarskeiði, t.d. eisini í Skotlandi.

Sigmund minnst, at meðan teir arbeiddu við verkætlanini á Núgvuni, lögdu teir til merkis, at

Sigmund í friheitskemparabúna

eitt russiskt skip lá trúfast stutt úr landi vestanfyri. Tá Sigmund boðaði myndugleikunum frá hesum hvarv skipið. So her var ongin ivi um ørindini hjá russiska skipinum.

Tá hernaðarstøð seinni var bygd á Sornfelli og í Mjørkadali, var tíðin farin frá støðini á Núgvuni.

Í 1957 flutti Sigmund við húski aftur til Føroya, og var settur í starv á Matrikulstovuni. Har starvaðist hann til hann í 1979 var 60 ára gamal. Tá setti Sigmund á stovn egið virki, nevnt Geodata.

Týskland hertekur Danmark

Tá Danmark var hersett av týskinum í 1940 vóru fleiri systkin hjá Sigmundi stódd í Danmark. Sum so mangir aðrir føroyingar sluppu tey ikki aftur til Føroya, fyrr enn kríggið var av. Systkini, sum vóru í Danmark undir krígunum vóru Marjun, Svanhild, Páll og Jens.

Hildibjartur, bróður Sigmund, sigldi við donskum skipi, tá kríggið brast á. Hetta skipið varð tikið av

enska herflotanum í Ermasundi, tá ið Týskland hertók Danmark. Hildibjartur sigldi tí øll krígsárini við hesum skipi, sum tá var roknað at vera partur av bretska herflotanum. Kona Hildibjart, Beata, búði í Keypmannahavn øll krígsárini. Hon frætti onki frá manninum fyrr enn kríggið var av, og livdi tískil í stórari óvissu øll krígsárini.

Jens í Dali hjálpti jøðum undan nasistunum

Jens í Dali, bróður Sigmunds, las til landmátara á Landbúnaðarháskúlanum í Keypmannahavn, tá Danmark var hersett. Hann búði til leigu hjá eini danskari jødafamilju í Brønshøj. Her komu tey at merkja fylgjurnar av týska politikkinum. Jødarnir fingi leingi frið í Danmark. Hitler royndi at fáa tað at síggja út, sum um danska hersetingin var fyrimyndarlig, har sjálvt jødar skuldu hava frið. Óndar tungur søgdu, at Danmark var "Hitlers kanariefugl", t.v.s. ímyndin at eini vinarligari herseting.

Men hesa vøkru mynd fekk mótstøðurørslan forpurrað. Í oktober 1943 gav Hitler boð um at taka donsku jødarnar. Hetta førði til eina umfatandi bjargingarætlan, har danir í stórum tali hjálptu jøðum yvir til Svøríkis, har teir kundu vera tryggir. Hetta tiltak bjargaði eisini flestu donsku jøðunum.

Jens í Dali kendi tað eisini sum sína skyldu, at hjálpa familjuni, sum hann búði hjá. Hann fekk í samstarvi við mótstøðurørsluna skipað so fyri, at tey kundu flýggja við báti um Oyrasund til Svøríkis.

Hetta var kortini óvanliga tungt hjá hesi familju. Tey høvdu eitt barn, sum bara var nakrar fáar mánaðir gamalt, og hildið var ikki ráðiligt at hava lítla barnið við á vandafullu ferðini um Oyrasund. Jens og syskin hansara lovaðu tí jødafamiljuni, at tey skuldu taka sær væl av hesum lítla, og tey lovaðu eisini at fáa teimum barnið um Oyrasund til Svøríkis so skjótt, hetta var gjørligt.

Jens var búgvandi í húsunum, og seinni varð skipað so fyri, at lítla barnið í øllum góðum kom vegin fram til foreldur síni í Svøríki.

Men stutt eftir at jødarnir vóru flýggjaðir, kom nýggjur leigari at búgva í húsunum, har Jens búði.